משנה · ראשונים · ברטנורא · סדר מועד

ברטנורא על משנה תענית

רבנו עובדיה מברטנורא [הרע"ב]

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

ברטנורא על משנה תענית

רבנו עובדיה מברטנורא [הרע"ב]

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/ברטנורא-על-משנה-תענית/
הקובץ נוצר ב־18 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 4
משנה א 4
משנה ב 4
משנה ג 4
משנה ד 4
משנה ו 5
משנה ז 5
פרק ב 5
משנה א 5
משנה ב 6
משנה ג 6
משנה ד 6
משנה ה 6
משנה ו 7
משנה ז 7
משנה ח 7
משנה ט 8
משנה י 8
פרק ג 8
משנה א 8
משנה ב 9
משנה ג 9
משנה ד 9
משנה ה 9
משנה ו 9
משנה ז 9
משנה ח 10
משנה ט 10
פרק ד 10
משנה א 10
משנה ב 11
משנה ג 11
משנה ד 12
משנה ה 13
משנה ו 13
משנה ז 14
משנה ח 14

פרק א

משנה א

מֵאֵימָתַי מַזְכִּירִין גְּבוּרוֹת גְּשָׁמִים. אֵידֵי דְּתָנָא בְּמַסֶּכֶת רֹאשׁ הַשָּׁנָה דְּסָלִיק מִנָּהּ וּבָחֹג נִדּוֹנִין עַל הַמַּיִם, תָּנָא הָכָא מֵאֵימָתַי מַזְכִּירִין גְּבוּרוֹת גְּשָׁמִים. וּלְפִי שֶׁהַגְּשָׁמִים אַחַת מִגְּבוּרוֹתָיו שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, דִּכְתִיב (איוב ה) עוֹשֶׂה גְדוֹלוֹת וְאֵין חֵקֶר הַנּוֹתֵן מָטָר עַל פְּנֵי אָרֶץ, מִשּׁוּם הָכִי קָרֵי לְהוּ גְּבוּרוֹת גְּשָׁמִים:

מִיּוֹם טוֹב אַחֲרוֹן שֶׁל חָג. אֲבָל כָּל שִׁבְעַת יְמֵי הֶחָג לֹא, שֶׁהַגְּשָׁמִים לִימֵי סֻכָּה סִימַן קִלָּלָה. מָשָׁל לְעֶבֶד שֶׁבָּא לִמְזֹג כּוֹס לְרַבּוֹ וְשָׁפַךְ לוֹ רַבּוֹ קִתּוֹן עַל פָּנָיו, כְּלוֹמַר אִי אֶפְשִׁי בְּשִׁמּוּשְׁךָ:

אִם כֵּן. אַתָּה אוֹמֵר מַזְכִּירִין אַף עַל פִּי שֶׁאֵין שׁוֹאֲלִין הוֹאִיל וּמַשְׁמַע בְּעוֹנָתוֹ, אֲפִלּוּ בַּקַּיִץ יַזְכִּירוּ, וּמַה אַתָּה נוֹתֵן סִימָן מִיּוֹם טוֹב רִאשׁוֹן. וַהֲלָכָה כְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ:

משנה ב

אֵין שׁוֹאֲלִין אֶת הַגְּשָׁמִים. הֵינוּ אֵין מַזְכִּירִין אֶת הַגְּשָׁמִים:

אֶלָּא סְמוּךְ לַגְּשָׁמִים. דְּהֵינוּ יוֹם שְׁמִינִי שֶׁל חָג, דְּמִן הֶחָג וְאֵילָךְ זְמַן גְּשָׁמִים הוּא. וּסְתָמָא כְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ. פֵּרוּשׁ אַחֵר, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ דִּפְלִיגִי לְעֵיל בְּהַזְכָּרַת גְּשָׁמִים, מוֹדִים הֵם לְעִנְיַן שְׁאֵלָה דְּהֵינוּ לוֹמַר וְתֵן טַל וּמָטָר, שֶׁאֵין שׁוֹאֲלִין אוֹתָן אֶלָּא סְמוּךְ לַגֶּשֶׁם, דְּהֵינוּ בְּשִׁלִּישִׁי בְּמַרְחֶשְׁוָן אוֹ בַּשְּׁבִיעִי בּוֹ, כְּדִמְפָרְשֵׁי תַּנָּאֵי לְקַמָּן בְּמַתְנִיתִין:

הָאַחֲרוֹן. הַמִּתְפַּלֵּל תְּפִלַּת מוּסָף מַזְכִּיר מוֹרִיד הַגֶּשֶׁם:

וְהָרִאשׁוֹן. הַמִּתְפַּלֵּל תְּפִלַּת שַׁחֲרִית אֵינוֹ מַזְכִּיר גֶּשֶׁם אֶלָּא טַל. וַהֲלָכָה כְּרַבִּי יְהוּדָה. וְהָא דְּתָנַן בְּסָמוּךְ רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר עַד שֶׁיַּעֲבֹר הַפֶּסַח, וְהָכָא קָאָמַר רַבִּי יְהוּדָה בְּיוֹם טוֹב הָרִאשׁוֹן שֶׁל פֶּסַח הָאַחֲרוֹן אֵינוֹ מַזְכִּיר, תְּרֵי תַּנָּאֵי נִינְהוּ וְאַלִּיבָּא דְּרַבִּי יְהוּדָה:

משנה ג

בְּשִׁלִּשָּׁה בְּמַרְחֶשְׁוָן שׁוֹאֲלִין אֶת הַגְּשָׁמִים. אוֹמְרִים וְתֵן טַל וּמָטָר בִּבְרָכַת הַשָּׁנִים. וְהַנֵּי מִלֵּי בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, אֲבָל בַּבָּבְלָה אֵין שׁוֹאֲלִים עַד שִׁשִּׁים יוֹם לִתְקוּפַת תִּשְׁרֵי, וּבְיוֹם שִׁשִּׁים עַצְמוֹ מַתְחִילִין לִשְׁאֹל הַגְּשָׁמִים:

הָאַחֲרוֹן שֶׁבְּיִשְׂרָאֵל לִנְהַר פְּרָת. אוֹתָן שֶׁעָלוּ לָרֶגֶל הַחוֹזְרִים לְבָתֵּיהֶן, וְלֹא יַפְסִיקוּם הַגְּשָׁמִים:

משנה ד

הִגִּיעַ שִׁבְעָה עָשָׂר בְּמַרְחֶשְׁוָן. וּכְבָר עָבְרוּ שְׁלֹשָׁה זְמַנִּים, שֶׁהֵן שְׁלִישִׁי בְּמַרְחֶשְׁוָן, וּשְׁבִיעִי, וְשִׁבְעָה עָשָׂר:

הִתְחִילוּ הַיְחִידִים. תַּלְמִידֵי חֲכָמִים:

שָׁלֹשׁ תַּעֲנִיּוֹת. שֵׁנִי וַחֲמִישִׁי וְשֵׁנִי:

אוֹכְלִים וְשׁוֹתִים מִשֶּׁחֲשֵׁכָה. מַתִּיר לָהֶם לֶאֱכֹל וְלִשְׁתּוֹת כָּל לֵיל הַתַּעֲנִית עַד שֶׁיַּעֲלֶה עַמּוּד הַשַּׁחַר כָּל זְמַן שֶׁלֹּא יָשֵׁן. אֲבָל לְאַחַר שֶׁיָּשֵׁן שֵׁינַת קֶבַע אָסוּר לֶאֱכֹל וְלִשְׁתּוֹת אִם לֹא הִתְנָה מִתְּחִלָּה קֹדֶם שֶׁיָּשֵׁן. וְאִית דְּאָמְרֵי דַּאֲכִילָה בָּעֵי תְּנַאי, שְׁתִיָּה לֹא בָּעֵי תְּנַאי, דְּאֵין קֶבַע לִשְׁתִיָּה. וְהָכִי מִסְתַּבְּרָא:

משנה ו

שָׁהֵן שָׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה תַּעֲנִיּוֹת עַל הַצִּבּוּר. שֶׁכְּבָר הִתְעַנּוּ שֵׁשׁ, וְתַעֲנִיּוֹת דִּיחִידִים אֵינָם מִן הַמִּנְיָן:

מַתְרִיעִין. בַּשּׁוֹפָרוֹת:

בַּשֵּׁנִי מַטִּין. בְּשֵׁנִי שֶׁל תַּעֲנִית פּוֹתְחִין דַּלְתֵי הַחֲנֻיּוֹת קְצָת לְעֵת עֶרֶב, אֲבָל אֵין מוֹצִיאִין סְחוֹרָתָן לַחוּץ:

וּבַחֲמִישִׁי מֻתָּרִים. לִפְתֹּחַ כָּל הַיּוֹם:

משנה ז

בְּבִנְיָן וּבִנְטִיעָה. וְדַוְקָא בִּבְנְיָן שֶׁל שִׂמְחָה כְּגוֹן בֵּית חֲתֻנּוּת לַעֲשׂוֹת בּוֹ חֻפָּתוֹ, וּנְטִיעָה שֶׁל שִׂמְחָה כְּגוֹן אִילָן גָּדוֹל הַמֵּסֵךְ עַל הָאָרֶץ לְטַיֵּל הַמְּלָכִים תַּחְתָּיו. אֲבָל בַּיִת לָדוּר בּוֹ וּנְטִיעַת אִילָן לְפֵרוֹתָיו מֻתָּר:

יָצָא נִיסָּן. הַגְּשָׁמִים סִימָן קִלְלָה כְּשֶׁלֹּא יָרְדוּ כְּלָל קֹדֶם [שֶׁיָּצָא] נִיסָן. וְכָל הַדִּינִים הַלָּלוּ בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וְכֵיוֹצֵא בָהּ, אֲבָל הָאִיִּים הָרְחוֹקִים שֶׁזְּמַן הַגְּשָׁמִים שֶׁלָּהֶם אֵינוֹ כִּזְמַן הַגְּשָׁמִים שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, כָּל אֶחָד וְאֶחָד שׁוֹאֵל הַגְּשָׁמִים בַּזְּמַן שֶׁהוּא צָרִיךְ לָהֶם, וְאִם עָבַר אוֹתוֹ הַזְּמַן הַיְדוּעַ לָהֶן וְלֹא יָרְדוּ גְּשָׁמִים, בֵּית דִּין שֶׁל אוֹתוֹ מָקוֹם גּוֹזְרִים תַּעֲנִיּוֹת עַל הַצִּבּוּר אַחַר שֶׁהִתְעַנּוּ הַיְחִידִים כַּסֵּדֶר הַשָּׁנוּי בְּמַתְנִיתִין:

פרק ב

משנה א

סֵדֶר תַּעֲנִיּוֹת כֵּיצַד. בְּשֶׁבַע תַּעֲנִיּוֹת אַחֲרוֹנוֹת קָא מֵירֵי:

אֶת הַתֵּבָה. הָאָרוֹן שֶׁסִּפֶּר תּוֹרָה מֻנָּח בּוֹ, כְּלוֹמַר כְּלֵי צָנוּעַ הָיָה לָנוּ וְנִתְבַּזֶּה בַּעֲוֹנֵינוּ. וְלָמָּה לִרְחוֹבָהּ שֶׁל עִיר, לוֹמַר, צָעַקְנוּ בְּצִנְעָה בְּבֵית הַכְּנֶסֶת וְלֹא נַעֲנֵינוּ, נְבַזֶּה עַצְמֵנוּ בְּבַרְהֶסְיָא בִּרְחוֹבָהּ שֶׁל עִיר:

אֲפָר מִקְלָה. אֲפֶר שְׂרֵפָה. וּמְשׁוּם דְּעָפָר נַמִּי אִקְרֵי אֵפֶר תְּנָא אֵפֶר מִקְלָה, דְּהָכָא צָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה אֵפֶר מַמָּשׁ כְּדֵי שֶׁיִּזְכּוֹר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עֲקֵידָתוֹ שֶׁל יִצְחָק וִירַחֵם:

עַל גַּבֵּי הַתֵּבָה. מִשּׁוּם דִּכְתִיב (ישעיה סג) בְּכָל צָרָתָם לוֹ צָר:
וּבְרֹאשׁ הַנָּשִׂיא וְכוּ'. וְהֵן עַצְמָן אֵינָם נוֹטְלִים, כְּדֵי שֶׁיִּתְבַּיְּשׁוּ יוֹתֵר, לְפִי שֶׁאֵינוֹ דוֹמֶה מִתְבַּיֵּשׁ מֵעַצְמוֹ לְמִתְבַּיֵּשׁ מֵאֲחֵרִים:
דִּבְרֵי כִבּוּשִׁים. דְּבָרִים שֶׁכּוֹבְשִׁין לִבּוֹ שֶׁל אָדָם לְהַחֲזִירוֹ לְמוּטָב:
וּבַקַּבָּלָה. בְּדִבְרֵי הַנְּבִיאִים:

משנה ב

וְרַגִּיל. הַיּוֹדֵעַ סֵדֶר תְּפִלָּה:
וְיֵשׁ לוֹ בָּנִים וּבֵיתוֹ רֵיקָן. שֶׁאֵין בְּבֵיתוֹ בַּמֶּה לְפַרְנֵס אֶת בָּנָיו, וּמִתּוֹךְ שֶׁנַּפְשׁוֹ עֲגוּמָה עָלָיו מִתְפַּלֵּל בְּכַוָּנָה. אִי נַמִּי בֵּיתוֹ רֵיקָן מִן הָעֲבֵרוֹת, שֶׁלֹּא יָצָא עָלָיו שֵׁם רַע בְּיַלְדוּתוֹ:
וּמוֹסִיפִין עֲלֵיהֶם שֵׁשׁ. בֵּין גּוֹאֵל לְרוֹפֵא אוֹמֵר שֵׁשׁ בְּרָכוֹת הַלָּלוּ:

משנה ג

זְכָרוֹנוֹת וְשׁוֹפָרוֹת. כָּל הַפְּסוּקִים כְּמוֹ שֶׁאוֹמְרִים בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה:
וְאוֹמֵר חוֹתְמֵיהֶן. אַחַר זִכְרוֹנוֹת חֲתִימַת זִכְרוֹנוֹת, וְאַחַר שׁוֹפָרוֹת חֲתִימַת שׁוֹפָרוֹת, וְכֵן אַחַר כֻּלָּם כְּדִמְפָרֵשׁ וְאָזֵיל:

משנה ד

עַל הָרִאשׁוֹנָה. בְּגוֹאֵל יִשְׂרָאֵל הוּא מַתְחִיל לְהַאֲרִיךְ. וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵינָהּ מִמְּנָיַן שֵׁשׁ קוֹרֵא אוֹתָהּ רִאשׁוֹנָה, לְפִי שֶׁבָּהּ מַתְחִיל לְהוֹסִיף וּלְהַאֲרִיךְ:
עַל הַשְּׁבִיעִית. לְבָרְכוֹת שֶׁמַּאֲרִיךְ בָּהֶן. אֲבָל הַבְּרָכוֹת שֶׁמּוֹסִיפִין בְּשִׁבְיל הַתַּעֲנִית אֵינָן אֶלָּא שֵׁשׁ, שֶׁבְּרָכָה רִאשׁוֹנָה שֶׁהִיא גּוֹאֵל יִשְׂרָאֵל דְּשִׁמְנָה עֶשְׂרֵה הִיא, אֶלָּא שֶׁמַּאֲרִיךְ בָּהּ:
מִי שֶׁעָנָה אֶת דָּוִד וְאֶת שְׁלֹמֹה בְּנוֹ. וְאַף עַל גַּב דְּיוֹנָה בָּתַר דָּוִד וּשְׁלֹמֹה הָיָה. מִכָּל מָקוֹם מַקְדִּים לֵיהּ בְּרֵישָׁא, מִשּׁוּם דְּבָעֵי לְמִחְתָּם בְּסוֹף הַבְּרָכוֹת בָּרוּךְ הַמְרַחֵם עַל הָאָרֶץ, וְדָוִד וּשְׁלֹמֹה בְּנוֹ הֵם שֶׁהִתְפַּלְּלוּ עַל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. דָּוִד, וַיְהִי רָעָב בִּימֵי דָוִד כוּ' (שמואל ב כא), וּשְׁלֹמֹה, רָעָב כִּי יִהְיֶה בָאָרֶץ (מלכים א ח):

משנה ה

בִּימֵי רַבִּי חֲלַפְתָּא. בְּצִפּוֹרִי הָיָה:
וְלֹא עָנוּ אֲחֲרָיו אָמֵן גָּדוֹל. לְפִי שֶׁבַּמִּקְדָּשׁ לֹא הָיוּ עוֹנִין אָמֵן אַחַר כָּל בְּרָכָה אֶלָּא בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד, כִּדְאָמְרִינַן בַּגְּמָרָא בִּבְרָכוֹת פֶּרֶק הָרוֹאֶה. וְאֵלּוּ לֹא בַּמִּקְדָּשׁ הָיוּ וְעָשׂוּ כְּדֶרֶךְ שֶׁעוֹשִׂים בַּמִּקְדָּשׁ:
תִּקְעוּ בְנֵי אַהֲרֹן תְּקָעוּ. חַזָּן הַכְּנֶסֶת אוֹמֵר לָהֶם כָּךְ עַל כָּל בְּרָכָה וּבְרָכָה:
לֹא הָיִינוּ נוֹהֲגִין כֵּן. שֶׁלֹּא לַעֲנוֹת אָמֵן אֶלָּא בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

אֶלָּא בְּשַׁעַר מִזְרָח. שַׁעַר מִזְרָח שֶׁל הַר הַבַּיִת וְשַׁעַר הַמִּזְרָח שֶׁל עֲזָרָה. לְפִי שֶׁהָיוּ מַזְכִּירִין שָׁם הַמְפָרֵשׁ בַּחֲתִימַת הַבְּרָכָה, וְלֹא סַגִּי בַּעֲנִיַּת אָמֵן. וְאֵין לוֹמַר לֹא הָיוּ נוֹהֲגִין לְתָקֵעַ אֶלָּא בַּמִּקְדָּשׁ, דְּוַדַּאי תּוֹקְעִין בַּגְּבוּלִין, כִּדְמוּכָח בְּהַהִוא מַסֶּכְתָּא וּבְרֹאשׁ הַשָּׁנָה. וַהֲלָכָה כַּחֲכָמִים:

משנה ו

אַנְשֵׁי מִשְׁמָר. עֶשְׂרִים וְאַרְבָּעָה מִשְׁמָרוֹת כְּהֻנָּה הָיוּ, כָּל מִשְׁמָר עוֹבֵד בַּשַּׁבָּת שֶׁלּוֹ:

אַנְשֵׁי בֵּית אָב. הַמִּשְׁמָר מִתְחַלֵּק לְשִׁבְעָה בָּתֵּי אָבוֹת כְּמִנְיַן יְמוֹת הַשָּׁבוּעַ, כָּל אֶחָד עוֹבֵד יוֹמוֹ:

מִתְעַנִּין וְלֹא מַשְׁלִימִין. שְׁתַּעֲנִיּוֹת הָרִאשׁוֹנוֹת אֵינָן חֲמוּרִין כָּל כָּךְ, וּלְפִיכָךְ אֵין מַשְׁלִימִין, שֶׁאִם תִּכְבֵּד הָעֲבוֹדָה עַל אַנְשֵׁי בֵּית אָב שֶׁהָיוּ עוֹבְדִין אוֹתוֹ הַיּוֹם יָבֹאוּ אֵלּוּ לְסַיְּעָן וְיִהְיֶה בָּהֶן כֹּחַ לַעֲבֹד:

משנה ז

אַנְשֵׁי מִשְׁמָר מֻתָּרִים לִשְׁתּוֹת יַיִן. לָאו גַּבֵּי תַּעֲנִית קָאֵי, אֶלָּא אַיְדֵי דְּאַיְירֵי בִּבְנֵי מִשְׁמָר מַיְתֵי לַהּ הָכָא:

בַּלֵּילוֹת. שֶׁאֵין לָחוּשׁ שֶׁמָּא תִּכְבֵּד הָעֲבוֹדָה עַל אַנְשֵׁי בֵּית אָב בַּלַּיְלָה וְיִצְטָרְכוּ אֵלּוּ לְבֹא לְסַיְּעָם:

לֹא בַיּוֹם וְלֹא בַלַּיְלָה. לְפִי שֶׁהָיוּ צְרִיכִין לְהַעֲלוֹת כָּל הַלַּיְלָה אֲבָרִים וּפְדָרִים שֶׁפָּקְעוּ מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ:

אַנְשֵׁי מַעֲמָד. הֵם יִשְׂרְאֵלִים הַקְּבוּעִים בִּירוּשָׁלַיִם וְעוֹמְדִים עַל קָרְבַּן אֲחֵיהֶם וּמִתְפַּלְּלִין שֶׁיְּהֵא מְקֻבָּל בְּרָצוֹן. וְעוֹמְדִים שָׁם בְּשָׁעַת הָעֲבוֹדָה שְׁלוּחִים מִכָּל יִשְׂרָאֵל, דְּהֵיאַךְ קָרְבָּנוֹ שֶׁל אָדָם קָרֵב וְהוּא אֵינוֹ עוֹמֵד עַל גַּבָּיו, וְהַכָּתוּב אוֹמֵר (במדבר כח) תִּשְׁמְרוּ לְהַקְרִיב לִי בְּמוֹעֲדוֹ, לְיִשְׂרָאֵל מְצַוֶּה שֶׁיַּעַמְדוּ עַל הַכֹּהֲנִים בְּשָׁעַת עֲבוֹדָה:

אֲסוּרִים לִסְפֹּר וּלְכַבֵּס. מִשֶּׁנִּכְנְסוּ לְמִשְׁמַרְתָּם, כָּל אוֹתָהּ שַׁבָּת, כְּדֵי שֶׁיִּסַּפְּרוּ קֹדֶם לֶכֶן וְלֹא יִכָּנְסוּ לְמִשְׁמַרְתָּן כְּשֶׁהֵן מְנֻוָּלִים:

וּבַחֲמִישִׁי. שֶׁבְּתוֹךְ מִשְׁמַרְתָּן מֻתָּרִים, שֶׁדֶּרֶךְ [רב] בְּנֵי אָדָם לְסַפֵּר בַּחֲמִישִׁי וְאֵין מַמְתִּינִין לְסַפֵּר בְּעֶרֶב שַׁבָּת מִפְּנֵי הַטֹּרַח:

משנה ח

כֹּל הַכָּתוּב בִּמְגִלַּת תַּעֲנִית. יָמִים שֶׁנַּעֲשׂוּ בָהֶם נִסִּים לְיִשְׂרָאֵל בְּבֵית שֵׁנִי וְקָבְעוּ יָמִים טוֹבִים. אִית יוֹמַיָּא דְּלָא לְהִתְעַנָּאָה בְּהוֹן בְּלָבַד. וְאִית יוֹמֵי דַּחֲמִירֵי טְפֵי דְּלָא לְמִסְפַּד בְּהוֹן. וְאוֹתָן שֶׁהֵן חֲמוּרִים וַאֲסוּרִים בְּהֶסְפֵּד.

לְפָנָיו אָסוּר בְּהֶסְפֵּד דִּלְמָא אָתֵי לְמֶעְבַּד הָכִי בְּיוֹם טוֹב גּוּפֵהּ.

לְאַחֲרָיו מַתָּר דְּכֵיוָן דְּעָבַר יוֹם טוֹב לֹא חַיְשִׁינַן. וַאֲנַן קַיְמָא לָן דְּבָטְלָה מְגִלַּת תַּעֲנִית, וְכָל אוֹתָן הַיָּמִים הַכְּתוּבִים שָׁם דִּלְא לְהִתְעַנָּאָה וּדְלֹא לְמִסְפַּד, כֻּלָּן מֻתָּרִין בְּהֶסְפֵּד וְתַעֲנִית, חוּץ מֵחֲנֻכָּה וּפוּרִים שֶׁאֲסוּרִין בְּהֶסְפֵּד וְתַעֲנִית. וְיָמִים שֶׁלִּפְנֵיהֶם וְאַחֲרֵיהֶם מֻתָּר:

משנה ט

שֶׁלֹּא לְהַפְקִיעַ אֶת הַשְּׁעָרִים. כְּשֶׁרוֹאִין בַּעֲלֵי חֲנֻיּוֹת שֶׁקּוֹנִין לְמוֹצָאֵי חֲמִישִׁי שְׁתֵּי סְעָדוֹת גְּדוֹלוֹת, אַחַת לְלֵיל הַתַּעֲנִית וְאַחַת לַשַּׁבָּת, יִהְיוּ סְבוּרִין שֶׁבָּא רָעָב לָעוֹלָם, וּמְיַקְּרִין וּמַפְקִיעִין הַשַּׁעַר. אֲבָל מִשֶּׁהִתְחִילוּ לְהִתְעַנּוֹת בַּשֵּׁנִי, יוֹדְעִים שֶׁאֵינוֹ אֶלָּא מִפְּנֵי הַתַּעֲנִית. פֵּרוּשׁ אַחֵר שֶׁלֹּא יֹאמְרוּ אִם לֹא שָׁרָאוּ בֵּית דִּין שֶׁהָרָעָב בָּא, לֹא הָיוּ דוֹחֲקִים לִגְזֹר תַּעֲנִית עַתָּה סָמוּךְ לַשַּׁבָּת, וּמִפְּנֵי כֵן יְיַקְּרוּ וְיַפְקִיעוּ הַשַּׁעַר:

משנה י

וְאִם הִתְחִילוּ. שֶׁגָּזְרוּ הַתַּעֲנִיּוֹת קֹדֶם לָכֵן וְהִתְחִילוּ לְהִתְעַנּוֹת עַל הַצָּרָה אֲפִלּוּ יוֹם אֶחָד וּפָגַע בָּהֶן אֶחָד מֵאֵלּוּ הַיָּמִים, אֵין מַפְסִיקִין:

מוֹדָה הוּא שֶׁאֵין מַשְׁלִימִין. לְהִתְעַנּוֹת בָּהֶן כָּל הַיּוֹם, אֶלָּא אוֹכֵל בָּעֶרֶב סָמוּךְ לִשְׁקִיעַת הַחַמָּה:

וְכֵן תִּשְׁעָה בְאָב שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּעֶרֶב שַׁבָּת. כְּגוֹן בִּזְמַן שֶׁהָיוּ בֵּית דִּין קוֹבְעִים עַל פִּי הָרְאִיָּה, אוֹכֵל בָּעֶרֶב סָמוּךְ לִשְׁקִיעַת הַחַמָּה, מִפְּנֵי כְּבוֹד הַשַּׁבָּת שֶׁלֹּא יִכָּנֵס לַשַּׁבָּת כְּשֶׁהוּא רָעֵב. וְאֵין הֲלָכָה כְּרַבִּי מֵאִיר, אֶלָּא מִתְעַנִּין וּמַשְׁלִימִין. וְכֵן תִּשְׁעָה בְאָב שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּעֶרֶב שַׁבָּת מִתְעַנֶּה וּמַשְׁלִים:

פרק ג

משנה א

סֵדֶר תַּעֲנִיּוֹת הָאֵלּוּ. הָאֱמוּרִין בַּפָּרָקִין דִּלְעֵיל, אֵינוֹ אֶלָּא בְּרִבִיעָה רִאשׁוֹנָה, אִם עָבְרוּ שְׁלֹשָׁה זְמַנִּין שֶׁל רְבִיעָה שֶׁל יוֹרֶה, שֶׁהֵם שְׁלִישִׁי בְּמַרְחֶשְׁוָן וּשְׁבִיעִי וְשִׁבְעָה עָשָׂר, וְלֹא יָרְדוּ גְּשָׁמִים, אָז הָיוּ מִתְעַנִּין יְחִידִים, וְאַחַר כָּךְ מִתְעַנִּין הַצִּבּוּר שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה תַּעֲנִיּוֹת עַל הַסֵּדֶר שֶׁאָמַר:

אֲבָל. יָרְדוּ גְּשָׁמִים בְּעִתָּן וְצָמְחוּ הַזְּרָעִים וְנִשְׁתַּנּוּ, כְּמוֹ תַּחַת חִטָּה יָצָא חוֹחַ, תַּחַת שְׂעוֹרָה בָּאְשָׁה, אוֹ שִׁנּוּי אַחֵר:

מַתְרִיעִין עֲלֵיהֶם מִיָּד. בְּתַעֲנִיּוֹת רִאשׁוֹנוֹת. שֶׁכָּל חֹמֶר הָאָמוּר בַּתַּעֲנִיּוֹת הָאַחֲרוֹנוֹת נוֹהֲגִין מִיָּד בָּרִאשׁוֹנוֹת:

בֵּין גֶּשֶׁם לְגֶשֶׁם. בֵּין רְבִיעָה רִאשׁוֹנָה לִשְׁנִיָּה:

מַכַּת בַּצֹּרֶת. סִימָן בַּצֹּרֶת הוּא:

משנה ב

יָרְדוּ לַצְּמָחִים וְלֹא לָאֵילָן. כְּגוֹן שֶׁיָּרְדוּ בְּנַחַת, שֶׁזֶּה יָפֶה לַצְּמָחִים וְלָעֲשָׂבִים וְאֵינוֹ מוֹעִיל לָאִילָנוֹת:

לָאֵילָן וְלֹא לַצְּמָחִים. שֶׁיָּרְדוּ בְּכֹחַ:

לַבּוֹרוֹת שִׁיחִין וּמְעָרוֹת. שֶׁמַּכְנִיסִין בָּהֶן מַיִם לִשְׁתּוֹת:

משנה ג

וְכָל סְבִיבוֹתֶיהָ מִתְעַנּוֹת. שֶׁאוֹתָהּ הָעִיר שֶׁלֹּא יָרְדוּ בָהּ גְּשָׁמִים תֵּלֵךְ לִקְנוֹת תְּבוּאָה בָּעִיר שֶׁיָּרְדוּ בָהּ וְיִהְיֶה רָעָב:

משנה ד

מַפֹּלֶת. שֶׁחוֹמוֹתֶיהָ הַבְּרִיאוֹת נוֹפְלוֹת. אֲבָל רְעוּעוֹת אֵין זוֹ מַפֹּלֶת:

משנה ה

בְּכָל מָקוֹם. וַאֲפִלּוּ הֶעָרִים הָרְחוֹקוֹת מִמֶּנָּה הַרְבֵּה, כְּדִמְפָרֵשׁ טַעֲמָא בְּסֵיפָא מִפְּנֵי שֶׁהִיא מַכָּה מְהַלֶּכֶת:

שִׁדָּפוֹן. רוּחַ שֶׁמַּפְסִיד אֶת הַתְּבוּאָה וּמִתְרוֹקֶנֶת מִן הַזֶּרַע:

יֵרָקוֹן. תְּבוּאָה שֶׁהִכְסִיפוּ פָּנֶיהָ. וְיֵשׁ מְפָרְשִׁים יֵרָקוֹן חֹלִי שֶׁהוֹפֵךְ פְּנֵי אָדָם כְּמַרְאֵה יֶרֶק הַשָּׂדֶה:

וְעַל חַיָּה רָעָה. שֶׁנִּרְאֵית בַּיּוֹם בַּיִּשּׁוּב:

וְעַל הַחֶרֶב. חֵילוֹת הָעוֹבְרוֹת מִמָּקוֹם לְמָקוֹם, וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵינָם בָּאִים לְהִלָּחֵם עִם אוֹתָהּ הָעִיר:

משנה ו

לְעָרֶיהָן. לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל:

כְּמִלֹּא פִי תַּנּוּר. שֶׁלָּקְתָה בְּשִׁדָּפוֹן כָּל כָּךְ תְּבוּאָה שֶׁהָיְתָה רָאוּי לַעֲשׂוֹת מִמֶּנָּה פַּת לְמַלֹּאת [פִּי] הַתַּנּוּר:

בְּאַשָּׁקְלוֹן. בְּאֶרֶץ פְּלִשְׁתִּים:

וְעַל שֶׁאָכְלוּ זְאֵבִים. דְּהִיא חַיָּה רָעָה וּמַכָּה מְהַלֶּכֶת הִיא:

עַל שֶׁנִּרְאָה. בָּאוּ בָעִיר:

משנה ז

הַמִּטָּרָפֶת. מִתְחַבֶּטֶת וּמִשְׁתַּבֶּרֶת, כְּמוֹ בֵּיצָה הַטְּרוּפָה בְּקֶעָרָה:

לְעֶזְרָה. לְקַבֵּץ אֶת הָעָם שֶׁיִּבָּאוּ לַעֲזוֹר וּלְהוֹשִׁיעַ. וַהֲלָכָה שֶׁאֵין תּוֹקְעִים עֲלֵיהֶם בַּשּׁוֹפָר אוֹ בַּחֲצוֹצְרוֹת בַּשַּׁבָּת אֶלָּא אִם כֵּן הֻצְרְכוּ לְתְקֹעַ לְקַבֵּץ אֶת הָעָם, אֲבָל מִתְעַנִּים וְזוֹעֲקִים וּמִתְחַנְּנִים עֲלֵיהֶם בַּשַּׁבָּת:

שִׁמְעוֹן הַתִּמְנִי. מִתִּמְנָת הָיָה:

אַף עַל הַדָּבָר. מַתְרִיעִין בְּשַׁבָּת:

וְלֹא הוֹדוּ לוֹ חֲכָמִים. לְהַתְרִיעַ עַל הַדָּבָר בְּשַׁבָּת. אֲבָל בְּחֹל מַתְרִיעִין:

משנה ח

חוּץ מֵרוֹב גְּשָׁמִים. לֹא שָׁיְרְדוּ הַרְבֵּה כָּל כָּךְ שֶׁמְּקַלְקְלִין אֶת הַתְּבוּאָה, אֶלָּא שֶׁכְּבָר יָרְדוּ הַרְבֵּה שֶׁאֵין צְרִיכִין לָהֶן עוֹד וְהֵן לְטֹרַח עַל בְּנֵי אָדָם:

תַּנּוּרֵי פְּסָחִים. שֶׁל חֶרֶס הֵם וּמִטַּלְטְלִין מִמָּקוֹם לְמָקוֹם:

שֶׁלֹּא יִמּוֹקוּ. בַּגְּשָׁמִים:

עַג עוּגָה. רֹשֶׁם בַּקַּרְקַע רֹשֶׁם עָגֹל כְּעֵין עוּגָה:

גַּשְׁמֵי בוֹרוֹת. גְּשָׁמִים בְּשֶׁפַע לְמַלֹּאת בּוֹרוֹת:

אִם נִמְחֲת. אִם כֻּלֹּה מְכֻסֶּה בְּמַיִם:

אֲבָן טוֹעִים. אֶבֶן הָיְתָה בִּירוּשָׁלַיִם שֶׁכָּל מִי שֶׁמּוֹצֵא מְצִיאָה הָיָה עוֹמֵד עָלֶיהָ וּמַכְרִיז מְצִיאָה מָצָאתִי, וּבָאִין בְּעָלֶיהָ וְנוֹתְנִין סִימָנֶיהָ וְנוֹטְלִין אוֹתָהּ. וְאוֹתָהּ אֶבֶן נִקְרֵאת אֶבֶן טוֹעִים. וּמָצָאתִי כָּתוּב שֶׁהָיְתָה גְּבוֹהָה מְאֹד וְלֹא הָיָה אֶפְשָׁר שֶׁתִּתְכַּסֶּה בִּגְשָׁמִים אֶלָּא אִם כֵּן בָּא מַבּוּל לָעוֹלָם:

נְדוּי. שֶׁמְּנַדִּין עַל כְּבוֹד הָרַב:

מִתְחַטֵּא. מִתְגַּעְגֵּעַ:

משנה ט

רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר קֹדֶם חֲצוֹת לֹא יַשְׁלִימוּ. וַהֲלָכָה כְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר:

צָאוּ אֹכְלוּ וּשְׁתוּ. וְלֹא אָמַר לָהֶן קִרְאוּ הַלֵּל הַגָּדוֹל תְּחִלָּה, שֶׁאֵין קוֹרִין הַלֵּל הַגָּדוֹל אֶלָּא בְּכֶרֶס מְלֵאָה וְנֶפֶשׁ שְׂבֵעָה:

פרק ד

משנה א

בִּשְׁלֹשָׁה פָּרָקִים בַּשָּׁנָה וְכוּ'. הֲכִי קָאָמַר, בִּשְׁלֹשָׁה פָּרָקִים, שֶׁהֵם תַּעֲנִיּוֹת וּמַעֲמָדוֹת וְיוֹם הַכִּפּוּרִים דְּמַסִּיק בָּתַר הָכִי, כֹּהֲנִים נוֹשְׂאִין אֶת כַּפֵּיהֶם בְּכָל תְּפִלָּה, דְּהַיְנוּ שַׁחֲרִית מִנְחָה וְנְעִילָה. וְיֵשׁ יוֹם אֶחָד בְּאֵלּוּ הַפְּרָקִים שֶׁנּוֹשְׂאִים כַּפֵּיהֶם אַרְבָּעָה פְּעָמִים בַּיּוֹם, וְהוּא יוֹם

הַכִּפּוּרִים, שֶׁיֵּשׁ בּוֹ תְּפִלַּת מוּסָף. וּמַתְנִיתִין רַבִּי מֵאִיר הִיא, דְּאָמַר יֵשׁ נְשִׂיאוּת כַּפַּיִם בְּמִנְחָה בַּתַּעֲנִיּוֹת וּבַמַּעֲמָדוֹת, דְּכָל יוֹמָא טַעֲמָא מַאי אֵין נְשִׂיאוּת כַּפַּיִם בְּמִנְחָה, מִשּׁוּם שִׂכְרוּת, וְהָאִידָנָא לֵיכָּא שִׂכְרוּת. וְרַבִּי יוֹסֵי פָּלֵיג עָלֶיהָ וְאָמַר דְּגָזְרִינַן מִנְחָה שֶׁל תַּעֲנִית אַטּוּ מִנְחָה דְּכָל יוֹמָא. וַהֲלָכָה כְּרַבִּי יוֹסֵי בַּתַּעֲנִיּוֹת וּבַמַּעֲמָדוֹת וּבְיוֹם הַכִּפּוּרִים דְּאִית בְּהוּ תְּפִלַּת נְעִילָה, אֲבָל בַּתַּעֲנִיּוֹת שֶׁאֵין מִתְפַּלְּלִין בָּהֶן נְעִילָה פָּרְשֵׁי כֹּהֲנֵי יְדֵיהוּ בְּמִנְחָתָא דְּתַעֲנִיתָא, כֵּיוָן דְּסָמוּךְ לִשְׁקִיעַת הַחַמָּה מַצְלֵי לַהּ, כִּתְפִלַּת נְעִילָה דַּמְיָא, וּמִנְחָתָא כְּהַאי לֵיתָא בְּכָל יוֹמָא, הִלְכָךְ לֹא גָּזְרוּ בָהּ:

בַּתַּעֲנִיּוֹת וּבַמַּעֲמָדוֹת. הָכִי קָאָמַר, וְאֵלּוּ הֵן שְׁלֹשָׁה פְּרָקִים, תַּעֲנִיּוֹת וּמַעֲמָדוֹת וְיוֹם הַכִּפּוּרִים:

וּמַעֲמָדוֹת. אַנְשֵׁי מַעֲמָד הָיוּ מִתְעַנִּים אַרְבָּעָה יָמִים בַּשָּׁבוּעַ:

משנה ב

אֵלּוּ הֵן מַעֲמָדוֹת. מַה טַּעַם קָאָמַר, מַה טַּעַם תִּקְּנוּ מַעֲמָדוֹת, לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר צַו אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְגוֹ':

עַל כָּל מִשְׁמָר וּמִשְׁמָר הָיָה מַעֲמָד. מִקְצַת שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל חֲלוּקִים לְעֶשְׂרִים וְאַרְבָּעָה חֲלָקִים, שְׁלוּחִים מִכָּל יִשְׂרָאֵל לַעֲמֹד עַל הַקָּרְבָּן עִם הַכֹּהֲנִים וְהַלְוִיִּם שֶׁבְּאוֹתוֹ מִשְׁמָר:

וְיִשְׂרָאֵל שֶׁבְּאוֹתוֹ מִשְׁמָר מִתְכַּנְּסִין לְעָרֵיהֶם. אוֹתָם שֶׁהָיוּ רְחוֹקִים מִירוּשָׁלַיִם וְלֹא הָיוּ יְכוֹלִים לַעֲלוֹת לַעֲמֹד עַל הַקָּרְבָּן בַּמִּשְׁמָר שֶׁלָּהֶן, מִתְכַּנְּסִים בְּבָתֵּי כְנֵסִיּוֹת בְּעָרֵיהֶן וּמִתְעַנִּים וּמִתְפַּלְּלִים וְקוֹרִין בַּתּוֹרָה בְּכָל יוֹם בְּמַעֲשֵׂה בְרֵאשִׁית, לְהוֹדִיעַ שֶׁהָעוֹלָם עוֹמֵד עַל הָעֲבוֹדָה שֶׁעוֹשִׂים בַּמִּקְדָּשׁ:

משנה ג

וְלֹא הָיוּ מִתְעַנִּין בְּעֶרֶב שַׁבָּת מִפְּנֵי כְבוֹד הַשַּׁבָּת. וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר בַּשַּׁבָּת עַצְמָהּ, וְלֹא בְּיוֹם רִאשׁוֹן מִפְּנֵי שֶׁהוּא שְׁלִישִׁי לִיצִירָה, שֶׁבְּעֶרֶב שַׁבָּת נִבְרָא אָדָם, וְיוֹם שְׁלִישִׁי לִיצִירָתוֹ חָלוּשׁ טִפֵּי דִּכְתִיב (בראשית לד) וַיְהִי בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי בִּהְיוֹתָם כֹּאֲבִים. אִי נַמִּי מִפְּנֵי שֶׁבַּשַּׁבָּת נִתְּנָה בּוֹ נְשָׁמָה יְתֵרָה וּלְמוֹצָאֵי שַׁבָּת נִטֶּלֶת מִמֶּנּוּ, וְאִם הָיוּ מִתְעַנִּים בְּיוֹם רִאשׁוֹן הָיוּ מְסִתַּכְּנִים. וּבְכָל יוֹם הָיוּ אַנְשֵׁי מַעֲמָד מִתְפַּלְּלִין תְּפִלַּת נְעִילָה:

פָּרָשָׁה גְּדוֹלָה קוֹרִין אוֹתָהּ בִּשְׁנַיִם. בְּפָרָשַׁת בְּרֵאשִׁית, לְאַחַר שֶׁקָּרָא הָרִאשׁוֹן שְׁלֹשָׁה פְּסוּקִים חוֹזֵר הַשֵּׁנִי וְקוֹרֵא פָּסוּק שְׁלִישִׁי שֶׁקָּרָא הָרִאשׁוֹן וּמַשְׁלִים פָּרָשַׁת בְּרֵאשִׁית, וְהַשְּׁלִישִׁי קוֹרֵא יְהִי רָקִיעַ. בַּשֵּׁנִי רִאשׁוֹן קוֹרֵא יְהִי רָקִיעַ, וּשְׁנַיִם קוֹרְאִים יִקָּווּ הַמַּיִם, וְכֵן כֻּלָּם:

בַּשַּׁחֲרִית וּבַמּוּסָף כו'. הָכָא מַיְירֵי בְּכָל שְׁאָר מַעֲמָדוֹת שֶׁהָיוּ חוֹץ לִירוּשָׁלַיִם, שֶׁהֵן הָיוּ קוֹרְאִין בְּמַעֲשֵׂה בְרֵאשִׁית כְּמִשְׁפָּטָן אֲפִלּוּ בְּיוֹם שֶׁיֵּשׁ בּוֹ קָרְבַּן מוּסָף, דְּהָא אִינְהוּ לֹא טָרְדֵי. אֲבָל הַמַּעֲמָדוֹת שֶׁבִּירוּשָׁלַיִם, בְּיוֹם שֶׁיֵּשׁ בּוֹ קָרְבַּן מוּסָף לֹא הָיוּ קוֹרִין בַּמּוּסָף בְּמַעֲשֵׂה בְרֵאשִׁית, כְּדִתְנַן לְקַמָּן קָרְבַּן מוּסָף אֵין בּוֹ בַּמִּנְחָה, וְהַשְׁתָּא קָרְבַּן מוּסָף מַעֲמָד דְּמִנְחָה דְּלָאו דִּידֵיהּ דְּחֵי, מַעֲמָד דִּידֵיהּ לֹא כָל שֶׁכֵּן.

בַּשַּׁחֲרִית וּבַמּוּסָף וּבַמִּנְחָה כו'. הָכִי קָאָמַר, בַּשַּׁחֲרִית וּבַמּוּסָף הוּא דְּמִבְיאִין סֵפֶר תּוֹרָה וְקוֹרִין פָּרָשָׁה גְּדוֹלָה בִּשְׁנַיִם וּקְטַנָּה בְּיָחִיד, אֲבָל בַּמִּנְחָה אֵין מְבִיאִין סֵפֶר תּוֹרָה מִפְּנֵי טֹרַח הַתַּעֲנִית אֶלָּא קוֹרִין עַל פֶּה:

עֶרֶב שַׁבָּת בַּמִּנְחָה לֹא הָיוּ נִכְנָסִים. לְבֵית הַכְּנֶסֶת וְלֹא הָיוּ קוֹרִין כְּלָל, לְפִי שֶׁהָיוּ טְרוּדִים לְתַקֵּן צָרְכֵי שַׁבָּת:

משנה ד

יוֹם שֶׁיֵּשׁ בּוֹ הַלֵּל. כְּגוֹן יְמֵי חֲנֻכָּה שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם הַלֵּל וְאֵין בָּהֶם מוּסָף, אוֹתָן שֶׁבִּירוּשָׁלַיִם לֹא הָיוּ קוֹרִין שׁוּם פָּרָשָׁה בַּשַּׁחֲרִית, לְפִי שֶׁאֵין לָהֶם פָּנַאי לַעֲשׂוֹת מַעֲמָדָם, שֶׁהַהַלֵּל דּוֹחֶה אוֹתָהּ:

קָרְבַּן מוּסָף. רֹאשׁ חֹדֶשׁ שֶׁיֵּשׁ בּוֹ קָרְבַּן מוּסָף לֹא הָיוּ קוֹרִין שׁוּם פָּרָשָׁה בַּנְּעִילָה. וְכָל שֶׁכֵּן שֶׁלֹּא הָיוּ קוֹרִין פָּרָשָׁה בַּמּוּסָף עַצְמוֹ וְלֹא בַּמִּנְחָה שֶׁהִיא קֹדֶם נְעִילָה, שֶׁקָּרְבַּן מוּסָף הָיָה דּוֹחֶה אוֹתָם:

קָרְבַּן עֵצִים אֵין בּוֹ בַּמִּנְחָה. כְּלוֹמַר יוֹם שֶׁיֵּשׁ בּוֹ קָרְבַּן עֵצִים כְּדִלְקַמָּן וְאֵין בּוֹ קָרְבַּן מוּסָף, דּוֹחֶה מַעֲמָד שֶׁל מִנְחָה, אֲבָל לֹא שֶׁל נְעִילָה:

כָּךְ הָיָה רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ שׁוֹנֶה. קָרְבַּן עֵצִים דּוֹחֶה מַעֲמָד דְּנְעִילָה, וְכָל שֶׁכֵּן שֶׁדּוֹחֶה מַעֲמָד דְּמִנְחָה, דְּקָרְבַּן עֲצֵי כֹּהֲנִים הָיָה קָרֵב קֹדֶם תָּמִיד שֶׁל בֵּין הָעַרְבַּיִם, וְאִם דּוֹחֶה מַעֲמָד שֶׁל נְעִילָה כָּל שֶׁכֵּן שֶׁדּוֹחֶה מַעֲמָד שֶׁל מִנְחָה הַסָּמוּךְ לוֹ:

חָזַר רַבִּי עֲקִיבָא לִהְיוֹת שׁוֹנֶה כְּדִבְרֵי בֶן עַזַּאי. דְּקָסָבַר קָרְבַּן מוּסָף מִדִּבְרֵי תוֹרָה, וְדִין הוּא שֶׁלֹּא יִדְחֶה אֶלָּא מַעֲמָד דְּמִנְחָה, דְּלֵיכָּא לְמֵימַשׁ דִּלְמָא מַדְחֵי קָרְבָּן, דְּדִבְרֵי תוֹרָה לֹא בָּעֵי חִזּוּק. אֲבָל קָרְבַּן עֵצִים כִּדְבְרֵי סוֹפְרִים דְּמִי, וְדִין הוּא דְּלִדְחֵי מַעֲמָד דְּמִנְחָה וּנְעִילָה דְּבָעֵי חִזּוּק כִּי הֵיכִי דְּלֹא לְדַחְיֵהּ לְקָרְבַּן עֵצִים. וְלֹא יָרַדְתִּי לְסוֹף דִּבְרֵי רַמְבַּ"ם בְּפֵרוּשׁ מִשְׁנָה זוֹ, כִּי מִדְּבָרָיו נִרְאֶה שֶׁהָיוּ אַנְשֵׁי מַעֲמָד מִתְפַּלְּלִין תְּפִלָּה יְתֵרָה בְּכָל יוֹם בֵּין שַׁחֲרִית לְמִנְחָה, וְהִיא נִקְרֵאת תְּפִלַּת מוּסָף, וְדָבָר זֶה לֹא מְצָאתִיהוּ לֹא בַּבַּבְלִי וְלֹא בִּירוּשַׁלְמִי:

משנה ה

זְמַן עֲצֵי הַכֹּהֲנִים וְהָעָם. כְּשֶׁעָלוּ בְּנֵי הַגּוֹלָה לֹא מָצְאוּ עֵצִים בַּלִּשְׁכָּה, וְעָמְדוּ אֵלּוּ וְהִתְנַדְּבוּ מִשֶּׁלָּהֶם, וְהִתְנוּ נְבִיאִים שֶׁבֵּינֵיהֶם שֶׁאֲפִלּוּ לִשְׁכָּה מְלֵאָה עֵצִים יִהְיוּ אֵלּוּ מִתְנַדְּבִים מִשֶּׁלָּהֶם. וּבַיּוֹם שֶׁמְּבִיאִים הָעֵצִים מְבִיאִים עִמָּהֶם קָרְבַּן נְדָבָה, וְעוֹשִׂים אוֹתוֹ הַיּוֹם יוֹם טוֹב, וְכֵן כָּתוּב בְּסֵפֶר עֶזְרָא (נחמיה ו) וְהַגּוֹרָלוֹת הִפַּלְנוּ עַל קָרְבַּן הָעֵצִים וְגוֹ' לְהָבִיא לְבֵית אֱלֹהֵינוּ בְּעִתִּים מְזֻמָּנִים לַשָּׁנָה:

וְכָל מִי שֶׁטָּעָה בְּשִׁבְטוֹ. וְלֹא הָיָה יוֹדֵעַ עִם מִי יֵלֵךְ, יֵלֵךְ עִם בְּנֵי זַתּוּא:

וּבְנֵי גוֹנְבֵי עֲלִי. מְפֹרָשׁ בַּגְּמָרָא שֶׁפַּעַם אַחַת גָּזְרוּ הָאוֹיְבִים שְׁמַד עַל יִשְׂרָאֵל שֶׁלֹּא יַבִיאוּ בִּכּוּרִים לַמִּקְדָּשׁ וְהוֹשִׁיבוּ שׁוֹמְרִים בַּדְּרָכִים עַל כָּךְ, וְעָמְדוּ אֲנָשִׁים כְּשֵׁרִים שֶׁבְּאוֹתוֹ הַדּוֹר וְהֵבִיאוּ סַלֵּי בִכּוּרִים וְחִפּוּ אוֹתָם בִּקְצִיעוֹת, דְּהַיְנוּ תְּאֵנִים יְבֵשׁוֹת, וְנוֹשְׁאִים עַל כְּתֵפָם עֲלֵי, הוּא עֵץ גָּדוֹל עָשׂוּי כְּעֵין בּוּכְנָא שֶׁכּוֹתְשִׁים בּוֹ הַדְּיָסָא, וְהָיוּ רְגִילִין לִכְתּשׁ בּוֹ הַקְּצִיעוֹת לַעֲשׂוֹת מֵהֶם עִגּוּלֵי דְּבֵלָה, וּכְשֶׁהָיוּ פּוֹגְעִים בַּשּׁוֹמְרִים אוֹמְרִים לָהֶם אָנוּ הוֹלְכִים לַעֲשׂוֹת שְׁנֵי עִגּוּלֵי דְּבֵלָה בַּמַּכְתֶּשֶׁת שֶׁלְּפָנֵינוּ בֶּעֲלֵי זֶה שֶׁעַל כְּתֵפֵינוּ, וְכָךְ הָיוּ מְבִיאִין בִּכּוּרִים לִירוּשָׁלַיִם. וְעַל שֵׁם כָּךְ נִקְרְאוּ בְּנֵי גוֹנְבֵי עֲלִי, כְּלוֹמַר גּוֹנְבֵי לֵב הַשּׁוֹמְרִים בַּעֲלֵי שֶׁעַל כְּתֵפָם, וּבְנֵי קוֹצְעֵי קְצִיעוֹת עַל שֵׁם שֶׁחוֹתְכִין עִגּוּלֵי הַדְּבֵלָה בַּמִּקְצוֹעוֹת. וְאֵלּוּ הָאֲנָשִׁים הַכְּשֵׁרִים עָצְמָן עָמְדוּ פַּעַם אַחֶרֶת שֶׁגָּזְרוּ שְׁמַד שֶׁלֹּא לְהָבִיא עֵצִים לַמַּעֲרָכָה, וְתִקְּנוּ סוּלָמוֹת וְהָיוּ אוֹמְרִים לַשּׁוֹמְרִים לִטֹּל שְׁנֵי גוֹזָלוֹת מִשּׁוּבָךְ זֶה שֶׁלְּפָנֵינוּ בְּסוּלָם זֶה שֶׁעַל כְּתֵפֵינוּ אָנוּ הוֹלְכִים, וְעַל שֵׁם כָּךְ נִקְרְאוּ בְּנֵי סַלְמַאי הַנְּתוּצָתִי, שֶׁהָיוּ נוֹתְצִים הַסּוּלָמוֹת אַחַר שֶׁעָבְרוּ מִן הַשּׁוֹמְרִים, וּמְבִיאִין מֵהֶן עֵצִים לַמַּעֲרָכָה. וְכָל אֵלּוּ מְבִיאִין עֵצִים עִם בְּנֵי זַתּוּא:

שָׁבוּ בְנֵי פַרְעֹשׁ שְׁנִיָּה. שֶׁלְּאַחַר שֶׁסִּימוּ מִטִּילִין פְּיָסוֹת אֵיזֶה בָּאַחֲרוֹנָה, כִּדְכְתִיב וְהַגּוֹרָלוֹת הִפַּלְנוּ עַל קָרְבַּן הָעֵצִים:

שֶׁהָיָה בּוֹ הַלֵּל. לְפִי שֶׁאָחַד בְּטֵבֵת חָל בַּחֲנֻכָּה לְעוֹלָם, וּבַחֲנֻכָּה גּוֹמְרִים אֶת הַהַלֵּל. אֲבָל הַלֵּל דְּרֹאשׁ חֹדֶשׁ שֶׁאֵין קְרִיאַת הַהַלֵּל בּוֹ אֶלָּא מִנְהָג בְּעַלְמָא, לֹא דְחֵי מַעֲמָד. וּמֵהַאי טַעֲמָא לֹא חָשֵׁיב רֹאשׁ חֹדֶשׁ נִיסָן דְּאִית בֵּיהּ נַמֵּי הַלֵּל וְקָרְבַּן מוּסָף וְקָרְבַּן עֵצִים:

משנה ו

בְּשִׁבְעָה עָשָׂר בְּתַמּוּז נִשְׁתַּבְּרוּ הַלּוּחוֹת. שֶׁהֲרֵי בְּשִׁשִּׁי בְּסִיוָן נִתְּנוּ עֲשֶׂרֶת הַדִּבְּרוֹת, וּבַשְּׁבִיעִי בְּהַשְׁכָּמָה עָלָה לְקַבֵּל אֶת שְׂאָר הַתּוֹרָה, וְשָׁהָה שָׁם אַרְבָּעִים יוֹם, נִמְצְאוּ כָּלִים בְּשִׁבְעָה עָשָׂר בְּתַמּוּז, וּכְשֶׁיָּרַד שִׁבֵּר אֶת הַלּוּחוֹת:

וּבָטַל הַתָּמִיד. שֶׁלֹּא הָיָה שָׁם כְּבָשִׂים לְהַקְרִיב, שֶׁבָּאָה הָעִיר בַּמָּצוֹר:

וְהָעֲמִיד צֶלֶם בַּהֵיכָל. פְּלִיגֵי בָּהּ אֲמוֹרָאֵי בַּיְרוּשַׁלְמִי, חַד אָמַר צֶלֶם שֶׁל מְנַשֶּׁה, וּבְבִית רִאשׁוֹן מַיְרֵי. וְחַד אָמַר צֶלֶם שֶׁל אַפּוֹסְטַמּוֹס שֶׁהָיָה מִשָּׂרֵי הַיְוָנִים, וּבְבִית שֵׁנִי הָיָה:

משנה ז

שַׁבָּת שֶׁחָל תִּשְׁעָה בְּאָב. שְׁבוּעַ שֶׁחָל תִּשְׁעָה בְּאָב לִהְיוֹת בְּתוֹכָהּ:

אָסוּר לְסַפֵּר וּלְכַבֵּס. כָּל אוֹתוֹ שָׁבוּעַ עַד שֶׁיֵּעָבֵר הַתַּעֲנִית:

וּבַחֲמִישִׁי מֻתָּרִים. כְּשֶׁהָיוּ מְקַדְּשִׁים עַל פִּי הָרְאִיָּה וְחָל תִּשְׁעָה בְּאָב לִהְיוֹת בְּעֶרֶב שַׁבָּת, מֻתָּרִים לְכַבֵּס בַּחֲמִישִׁי שֶׁלְּפָנֵי הַתַּעֲנִית מִפְּנֵי כְבוֹד הַשַּׁבָּת:

שְׁנֵי תַּבְשִׁילִין. אֵין אָסוּר מִשּׁוּם שְׁנֵי תַּבְשִׁילִין אֶלָּא דָּבָר שֶׁאֵינוֹ נֶאֱכָל כְּמוֹת שֶׁהוּא חַי, אֲבָל דָּבָר הַנֶּאֱכָל כְּמוֹת שֶׁהוּא חַי כְּגוֹן חָלָב וּגְבִינָה וְקִטְנִיּוֹת בִּזְמַן שֶׁהֵיא לַחָה, אַף עַל פִּי שֶׁבִּשְּׁלָן אֵין בָּהֶן מִשּׁוּם שְׁנֵי תַּבְשִׁילִין:

וְלֹא יֹאכַל בָּשָׂר וְלֹא יִשְׁתֶּה יָיִן. הַנֵּי מִילֵּי לְאַחַר חֲצִי הַיּוֹם, וּבִסְעֻדָּה הַמַּפְסֶקֶת שֶׁאֵין דַּעְתּוֹ לֶאֱכֹל אַחֲרֶיהָ סְעֻדַּת קְבַע. אֲבָל קֹדֶם חֲצִי הַיּוֹם אֲפִלּוּ בִּסְעֻדָּה הַמַּפְסֶקֶת, אוֹ בִּסְעֻדָּה שֶׁאֵינָהּ מַפְסֶקֶת אֲפִלּוּ לְאַחַר חֲצִי הַיּוֹם, שְׁרֵי לֶאֱכֹל שְׁנֵי תַּבְשִׁילִין, וּבְבָשָׂר וְיַיִן:

רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר יְשַׁנֶּה. אִם הָיָה רָגִיל בִּשְׁנֵי תַּבְשִׁילִין אוֹכֵל תַּבְשִׁיל אֶחָד. הָיָה רָגִיל בִּשְׁנֵי כוֹסוֹת שֶׁל יַיִן שׁוֹתֶה כּוֹס אֶחָד. וְאֵין הֲלָכָה כְּרַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל:

בִּכְפִיַּת הַמִּטָּה. שֶׁכּוֹפֶה הַמִּטָּה עַל פָּנֶיהָ וְלֹא יִשְׁכַּב עָלֶיהָ אֶלָּא בַּקַּרְקַע. וְאֵין הֲלָכָה כְּרַבִּי יְהוּדָה:

משנה ח

כַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר בְּאָב. שֶׁבּוֹ כָּלוּ מֵתֵי מִדְבָּר בִּשְׁנַת הָאַרְבָּעִים. וּבוֹ נִתְבַּטְּלוּ אוֹתָן הַשּׁוֹמְרִים שֶׁהוֹשִׁיב יְרָבְעָם בֶּן נְבָט שֶׁהָיוּ מוֹנְעִים אֶת יִשְׂרָאֵל שֶׁלֹּא יַעֲלוּ לָרֶגֶל. וּבוֹ נִתְּנוּ הָרוּגֵי בֵיתָר לִקְבוּרָה. וּבוֹ הָיוּ פּוֹסְקִים מִלְּכָרֹת עֵצִים, לְמַעֲרָכָה, לְפִי שֶׁמֵּאָז תֹּשׁ כֹּחָהּ שֶׁל חַמָּה, שֶׁאֵין בָּהּ כֹּחַ לְיַבֵּשׁ הָעֵצִים מִלַּחוּתָן:

וְיוֹם הַכִּפּוּרִים. שֶׁבּוֹ נִתְּנוּ לוּחוֹת הָאַחֲרוֹנוֹת, וְהוּא יוֹם מְחִילָה וּסְלִיחָה:

שְׁאוּלִים. שֶׁכֻּלָּן שׁוֹאֲלִין, אֲפִלּוּ עֲשִׁירוֹת, שֶׁלֹּא לְבַיֵּשׁ אֶת מִי שֶׁאֵין לוֹ:

טָעוּנִים טְבִילָה. קֹדֶם שֶׁיִּלְבְּשׁוּם, לְפִי שֶׁאֵין כָּל אַחַת בְּקִיאָה בַּחֲבֶרְתָּהּ שֶׁמָּא נִדָּה הָיְתָה:

יוֹצְאוֹת וְחוֹלוֹת. כְּמוֹ אָז תִּשְׁמַח בְּתוּלָה בְּמָחוֹל (ירמיה לא):

בַּמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה. הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שֶׁהַשָּׁלוֹם שֶׁלּוֹ:

אִמּוֹ. כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל:

זֶה מַתַּן תּוֹרָה. בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים שֶׁבּוֹ נִתְּנוּ לוּחוֹת אַחֲרוֹנוֹת:

זֶה בִּנְיַן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ. שֶׁנִּתְחַנֵּךְ בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים: